SUNT OARE MAȘINILE CU ADEVĂRAT INTELIGENTE?

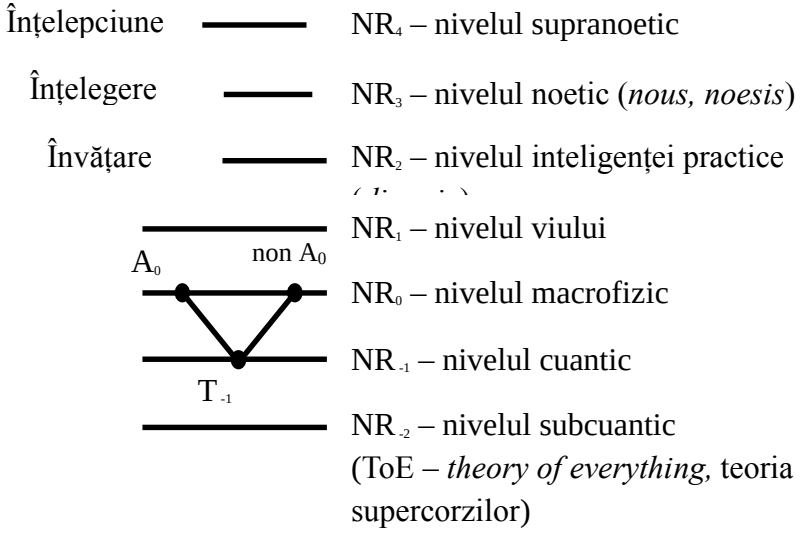
Mihail DUCA

Tehnologiile ce folosesc inteligența artificială devin tot mai prezente în viața utilizatorului simplu, nu doar a specialiștilor ce se ocupă de cercetarea și dezvoltarea mașinilor inteligente. Putem prezice, cu un grad înalt de siguranță, că în următoarele decenii vom asista la o „fuziune” a tehnologicului cu socialul, ceea ce va duce la metamorfoze esențiale în relațiile interumane și în realitățiile cotidiene ale fiecărui beneficiar al acestor tehnologii. Pentru a înțelege mai bine aceste procese, este important să definim și să clarificăm conceptul de inteligență artificială. Întrucât în cadrul acestei lucrări este imposibil

să avem o abordare exhaustivă a subiectului propus, intenţionăm să ne focalizăm pe o perspectivă transdisciplinară a nivelurilor de realitate, care este un bun punct de plecare pentru a şterge fragmentarea cunoaşterii şi fragmentarea fiinţei umane.

Mai întâi de toate, să ne amintim că transdisciplinaritatea se sprijină pe trei axiome de bază:

1. **Axioma ontologică:** există diferite niveluri de realitate ale obiectului şi, în mod corespunzător, diferite niveluri de realitate ale subiectului.
2. **Axioma logică:** trecerea de la un nivel al realităţii la celălalt este asigurată de logica terţului inclus.
3. **Axioma epistemologică:** structura totalităţii nivelurilor de realitate apare în cunoaşterea noastră a naturii, a societăţii şi a propriei persoane, ca o structură complexă: fiecare nivel este ceea ce este,

deoarece toate nivelurile există în acelaşi timp [3, p.18].Folosind modelul minţii umane (Fig.) creat în baza conceptului transdisciplinar al nivelurilor de realitate, dorim să scoatem în evidenţă complexitatea

conceptului de inteligență și, respectiv, să arătăm care este limita ontologică a inteligenței artificiale, în comparație cu inteligența umană.

Vom încerca să argumentăm că există limite peste care nu putem trece, în dorința de a crea o „minte” artificială asemenea celei umane. Aceste limite nu țin de stadiul actual al științei și tehnologiei, ci sunt limite impuse de legile naturii. Transferul în mașini a unei psihologii de tip uman este limitată de un dat ontologic care definește unicitatea ființei umane.

Adoptând un limbaj transdisciplinar, putem spune că inteligența artificială, care este obiect transdisciplinar, nu va putea să devină vreodată subiect transdisciplinar, titlu atribuit ființei umane.

În acest context, este nevoie de precizat că omul este atât subiect cât și obiect transdisciplinar. Omul este acela care-l studiază pe om. Mintea ca subiect transdisciplinar este capabilă să cerceteze și să cunoască mintea ca obiect transdisciplinar; într-un fel putem vorbi despre o minte care se cugetă singură pe sine, o gândire care gândește despre sine. În „Etica nicomahică” Aristotel se pare că a intuit același lucru: *„...dacă cel ce vede simte că vede, iar cel ce aude simte că aude, cel ce merge că merge și la fel, în fiecare formă de activitate, există în noi ceva care simte că desfășurăm o* activitate, *care simte deci, dacă simțim, că simțim și dacă gândim că gândim...”*[1, p. 202 (1170 a 30)]. În notele explicative ale acestei ediții, aflăm un lucru interesant legat de verbul „a simți”. Ni se explică de către traducător că, de fapt, verbul *aisthánesthai*, al cărui sens obișnuit este cel de „a simți” sau „a percepe” prin simțuri, are în acest pasaj semnificația de „a avea conștiință de" (conștiința de sine ce însoțește senzația și gândirea). Așadar, putem afirma împreună cu Aristotel că omul are o conștiință care este conștientă de sine, care, cum vom încerca să argumentăm în continuare, nu este și nici nu va fi accesibilă inteligenței artificiale, oricare ar fi nivelul de dezvoltare al tehnologiilor.

Un alt pasaj, pe care îl găsim la Adrian Miroiu, ne sugerează că omul, pe lângă capacitatea sa de autoreflecție, are o capacitate creatoare care este în stare să creeze alți „creatori”. *Mai specific omenesc nu este faptul că omul face unelte, ci acela că face unelte cu care face unelte (deci face mijloace de producție). Analog,*

raportându-ne la alte cunoscute definiții ale omului, am putea zice: omul nu este un animal care are conștiință, ci unul care are conștiința conștiinței sale (să reamintim aici si susținerea lui Aristotel că orice cunoaștere presupune o iterație); omul nu este un animal care are limbaj, ci unul care are un limbaj capabil de autoreferință) [2, p. 163]. Capacitatea de a crea îl face pe om să fie asemănător cu Creatorul său, să fie mai mult decât o creație, să fie o creație creatoare. La fel și în cazul inteligenței artificiale, care este o creație a omului, putem evidenția clar capacitatea creatoare a creaturii. Astăzi putem asculta muzică creată de inteligența artificială, putem viziona imagini video și admira pictură, putem citi texte și chiar poezii. Cu siguranță toate acestea constituie elemente ale creativității, chiar dacă sunt departe de a putea fi comparate cu capodoperele umane. Întrebarea pe care trebuie să ne-o punem este legată de modalitatea în care acestea au fost create. Omul fiind și subiect, și obiect transdisciplinar are acces simultan la toate nivelurile de realitate disponibile ființei umane, ceea ce îi permite să creeze „*ex nihilo*" din nimic, nu în sensul în care acest termen este utilizat în teologie cu referire ca Creația divină, ci în sensul că agentul uman nu are nevoie de opere artistice anterioare pentru a crea ceva nou. Inteligența artificială funcționează în baza unor algoritmi care iau în calcul ceea ce deja a fost creat. Cineva ar spune că și omul face la fel raportându-se la natură ca sursă a inspirației. Este adevărat, doar că inspirația nu este același lucru cu rularea unui algoritm după legile matematice.

Așadar, aplicând modelul transdisciplinar, putem spune că inteligența umană și inteligența artificială se află la diferite niveluri de realitate. Conform cu Figura care ne reprezintă șapte niveluri de realitate, limita ontologică a inteligenței artificiale este plasată la nivelul NR_2, pe când inteligența umană, care de fapt nici nu o mai numim inteligență, la acel nivel de realitate, pentru că este ceva mult mai mult, este înțelepciunea care își are originile în Divinitate, se situează la nivelul NR_4. Nivelul NR_2 corespunde unei inteligențe practice care este caracterizat de procesul de învățare. Astăzi mașinile sunt în stare să învețe în special folosind algoritmi specializați de tipul *deep learnig*, chiar dacă nu o fac atât de eficient cum o face omul.

Atunci când dorim să trecem la următorul nivel NR_3, cel al unei inteligențe caracterizată de procesul de înțelegere, ne dăm seama că inteligența artificială nu poate să treacă acest prag. A învăța nu este egal cu a înțelege, așa cum ne sugerează experimentul mintal al lui *Searle* (camera chineză) [4]. Prin argumentele invocate mai sus dorim să susținem acest punct de vedere pentru a arăta care este limita ontologică a inteligenței artificiale.

După cum vedem, ultimele trei niveluri din Figură ne descriu o „realitate” care este legată de conceptul de inteligență. Fiind amplasat la diferite niveluri de realitate, conștientizăm că inteligența este un concept complex care nu poate fi definit exhaustiv de un singur nivel de realitate și atunci când atribuim mașinilor acest calificativ, involuntar sau poate chiar intenționat, desconsiderăm ființa umană.

Referințe:

1. ARISTOTEL. *Etica nicomahică*. București: Iri, 1998. 393 p.
2. MIROIU, A. *Lumea lui Anaxagora*. Iași: Polirom, 2017. 334 p.
3. NICOLESCU, B. *Transdisciplinaritatea. Manifest.* Iași: Junimea, 2007. 177 p.
4. SEARLE, J.R. *Mintea: Scurtă introducere în filosofia minții*. București: Herald, 2013. 335 p.